

Otázka: Filosofie 20. století

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Jirka Adam

Filosofii 20. století charakterizuje *roztříštěnost*. Existuje velké množství škol, směrů. Od filosofie se neočekává, že by měla podat ucelený obraz světa, sjednocovat poznatky z jiných oborů nebo určovat směr vývoje, jak tomu bylo v minulých stoletích.

Neznamená to však, že by filosofie zanikla. Množství problémů, které přineslo 20. století a které řeší speciální vědy, dnes zvláště biologie, která zatlačila do pozadí fyziku, si žádá nové, *hlubší filosofické uchopení*.

Některé filosofické směry ve 20. století:

1. **EXISTENCIALISMUS** se považuje za pravou filosofii dnešní doby

Málokoho dnes zajímá, co je prapodstatou světa, když se každý den musí utkávat se svou úzkostí, strachem, rozhodováním, bolestí a tak.

Na těchto každodenních problémech postavili svoje úvahy existencialisté. Zaměřili se na jednotlivce a jeho konkrétní situaci. Mnozí se zabývali úvahami, jak vyjít ze zabydlenosti v životě a mechanického přijímání všeobecného životního stylu. Nepovažovali běžný způsob života za dostačující.

Když začneš přehodnocovat svůj život a máš chuť udělat něco, co se vymyká normálu, pak věz, že jsi existencialista. Avšak raději se tomuto označení vyhýbej, abys neuvízl v nějaké škatulce.

- Mezi existencialisty patřili jak ateisté, tak věřící.

Ústředním pojmem je **Existence**

- Je vlastní pouze člověku. Je to jeho bytí. Věci existenci nemají.
- Existence je bytí v možnostech. To, jací budeme, není předem dané, ale záleží na tom, co ze sebe uděláme. Na počátku tedy není existence nijak určena, dána, není předem jasná, čím budeme. Je to pouhá možnost. Je nám dána jako úkol.
- je vržena do tohoto světa, do situace, kterou si nevybrala, ale musí se s ní nějak utkat.
- není neproměnné bytí, ale uskutečňuje se v čase.
- je individuální existence. Nesouhlasí, že by člověk byl součástí nějakých nadindividuálních systémů. Existencialisty zajímá konkrétní člověk se svými problémy a zvláště pak mezní situace, do nichž se dostává - bolest, utrpení, smrt.
- Filosofii existence zajímá, jak se člověk s těmito mezními situacemi vyrovnává. Zajímá ji **existenciální ohrožení** člověka. Tvrdí, že vyrovnat se s existenčními problémy není jednoduché a není možno mnohdy postupovat podle zavedených, předem daných receptů.
- Existenční filosofie nebere člověka izolovaně, ale chápe člověka jako bytí s jinými. Konkrétní člověk, který ji zajímá, přebývá s jinými, nežije odděleně.

Významní existencialisté:

Na počátku existencialismu stál *Sören Kierkegaard* /1813 - 1855/

Karl Jaspers /1883 - 1969/

Původně psycholog. Pracoval jako psychopatolog a při své praxi se často setkával s pacienty, kteří se dostali do mezních situací. Přerodil se ve filosofa.

- Tvrdil, že zkušenost z mezních situací - smrt, utrpení, boj a vina - dostávají člověka do blízkosti něčeho, co přesahuje tento svět.
- Tento svět jsme si přehledně uspořádali, dokážeme v něm celkem pohodlně žít, nakupujeme, chodíme do práce, cvičíme, chodíme do kina, hrajeme kulečnick, a mezní situace nás z této spokojenosti vytrhávají. V nich zakoušíme, že existuje ještě něco za tímto světem, cítíme něco hlubšího, a známý svět se nám náhle zdá nedostatečný, neúplný, pomíjející, nehotový.
- Otvírá se nám tím skutečnost ve své nahotě, jaká sama je, ne jak jsme si ji upravili.

- Člověk není mnohdy schopen vyrovnat se s konfliktem mezi přehledným světem a skutečností, která se ozývá v mezních situacích.
  - Mezní situace nás mají přivést k tomu, abychom svět, ve kterém žijeme, jsme se naučili vidět jinak. Máme překračovat známou, samozřejmou skutečnost a jít za skutečností nesamozřejmou. Prostřednictvím mezních situací máme být udiveni, že svět není takový, jaký se nám zdál, ale že za ním existuje cosi skrytého, tajemného, nevyslovitelného.
  - Skutečnost, která se nachází za známým světem, se nazývá transcendentální.
- Dasein, vědomí a duch: Jaspers říká, že existence člověka sestává ze tří propojených složek: Dasein /dazajn/, vědomí a duch.
- Dasein naráží ve světě, v němž aktivně působí, na omezení a hranice.
  - Vědomím a duchem jakžtakž dokáže uspořádat a vysvětlit situace, které běžně ve světě přicházejí a které vytváříme. Horší to je však s mezními situacemi – s bolestí, vinou, smrtí či utrpením, prostřednictvím nichž k nám přichází cosi odjinud, cosi transcendentálního. Dasein by tyto transcendentální skutečnosti chtělo také přehledně uspořádat a vysvětlit, ale nejde mu to.
  - Dasein najednou zjišťuje, že skutečnost není taková, jak se doposud zdála, mezní situace na něj doráží svou znepokojivostí a naše dasein je nuceno nahlížet věci jinak. V mezních situacích zkrátka spatřujeme, že na některé věci prostě nemáme, a tak zjišťujeme svou nedostatečnost.
  - Jsme udiveni, že všechno je jaksi jinak, než jsme si doposud mysleli, a z tohoto údivu se rodí filosofie, která se snaží nahlédnout do oněch nesamozřejmých věcí, do transcendentálního světa, který se skrývá za běžnou skutečností.

Jak to filosof dělá? Tak, že se snaží rozlousknout **šifry**.

- Transcendentální svět nelze podle Jaspersa poznat přímo /jako běžný svět/, ale pomocí šifer. V každém faktu je obsažen – zašifrován – skrytý význam. Každý fakt poukazuje ještě k něčemu jinému, než čím je, vztahuje se k přesahující skutečnosti.
- Filosofie má pomoci rozluštit tyto šifry, má napomáhat číst „zprávy“ ve faktech, odhalovat skryté významy, podobně jak to dokáže umění.
- Klíčovou šifrou je bytí ve ztroskotání. Jestliže ztroskotáme, transcendence k nám promlouvá zvláště zřetelně. V pravém ztroskotání zakoušíme pravé bytí.

Jaspers chápal *člověka* jako **možnost**. Nedělal si o člověku příliš velké iluze.

1. 1932 napsal: „*Kdyby bylo možné technickými prostředky zničit základy lidského života, sotva lze pochybovat,*

že by k tomu jednoho dne také došlo... Historická zkušenost lidstva ukazuje, že i to nejstrašnější,

*co je možné, někdy a nějak někdo vsutku také
vykoná.“*

Jean-Paul Sartre /1905 - 1980/ asi nejslavnější a nejvlivnější existencialista

- Narodil se v Paříži, studoval na Sorboně.
- filosof, spisovatel
- Angažoval se ve francouzské i mezinárodní politice po II. světové válce.

Hlavní myšlenky:

- Jsme svobodni, ale zároveň jsme k této svobodě odsouzeni.
- Celý život musíme volit, musíme se rozhodovat. Nelze nevolit. I kdybych se rozhodl nevolit, už to je volba.
- To, že jsme odsouzeni k volbě vytváří naši odpovědnost za sebe i za jiné
- Lidská svoboda je úplná, způsoby jednání nejsou nikým a ničím předem dány. Člověk má úplnou svobodu volit si vlastní hodnoty a způsob života.

V této souvislosti Sartre říká, že člověk může prožít život dvojím způsobem:

1. Autenticky - svobodně
2. Ve špatné víře - t.j. v sebeklamu, že lidský život je nějakým způsobem

určen

Pokud člověk žije autenticky, je to dobré pro něho i pro ostatní lidi. Když volím sebe, volím každého. Sartre k tomu říká: „Při utváření sebe utvářím člověka.“

- Sartrova filosofie je filosofií jednání. Mnoho lidí žijí jako automaty, jako předem hotoví, daní. Ale člověk má sám sebe utvářet svobodnou volbou, jednáním. Podle jednání se pozná, jací lidé doopravdy jsou.
- Důležité jsou v životě člověka extrémní situace. V nich zpravidla dochází k různým neočekávaným pocitům a náladám - nevolnost, nuda. úzkost - a s nimi i povinnost jednat.
- Knihy: Bytí a nicota, Nevolnost

Albert Camus /1913 - 1960/

- Narodil se v Alžírsku, od r. 1940 žije ve Francii. Aktivně se účastnil protifašistického odboje. Zahynul při autonehodě.
- Hlavními pojmy Camusovy filosofie je absurdno a revolta.
- Jsme vrženi do světa, který absurdní - plný náhod, které nemůžeme ovlivnit /už naše narození

je divné, náhodné, absurdní, naši rodiče se jakousi podivuhodnou náhodou setkali/. My sami konáme mechanicky každodenní rituály a činnosti, které samy o sobě nedávají žádný smysl. Pořád děláme nějaké nesmysly a hlouposti. Příkladem absurdního jednání je Sisyfos, který pořád dokola valí svůj šutr.

- Co má člověk proti této absurdnosti dělat, když na něj dolehne a nemá-li zvolit sebevraždu?
- Východiskem je revolta.

Revolta znamená s absurdní situací nesouhlasit, ale neutíkat před ní. Camus prohlašuje: „Absurdno má smysl jen potud, pokud s ním člověk nesouhlasí.“ Revoltou tedy jaksí dáváme smysl životu.

Je to způsob, jak absurditě vzdorovat. Při revoltě se obnaží čistý plamen života a zanikají jakékoli otázky. Teď už na ničem nezáleží a život člověku plně patří.

Kniha: Cizinec

Martin Buber /1878 - 1965/

- Židovský teolog a filosof, narozený ve Vídni. Dožil v Izraeli. Kniha *Já a Ty* z r. 1923.
  - Buberova filosofie je založena na vztahování a **dialogu**. Náš svět je svět vztahů.
  - Jsou tři sféry vztahů: *Život s přírodou, život s lidmi, život s duchovními jsoucnými*.
- Každé Já může mít vztah k Ono a k Ty.
Existuje tedy vztah Já-Ono a vztah Já-Ty.

1. Já-Ono: Jde o normální, běžný vztah člověka k věcem, které ho obklopují. Tento typ vztahu však člověk rád přenáší i na druhého člověka, což je chybné. Člověk se na druhého dívá jako na věc a také s ním tak zachází. Považuje ho za kus mezi kusy okolního světa.
2. Já-Ty: Do tohoto vztahu člověk vstupuje cele, nejnuitněji, druhého bere jako partnera, osobu. Dochází k rozmluvě, dialogu. Je to pravý vztah člověka k člověka i vztah člověka k Bohu. Tento vztah je zásadní, aby se člověk stal člověkem. Buber: „*Být člověkem znamená být bytostí, která je přede mnou.*“
  - Bez vztahu k Ty se člověk stává osamělým a vykořeněným.
  - I rozmluva s Bohem se odehrává formou dialogu, vzájemného oslovování člověka Bohem a Boha člověkem.

Gabriel Marcel /1889 - 1973/

- Francouz. Křesťansky orientovaný existencialista. Má blízko ke Kierkegaardovi, ale podle vlastních slov dospěl k podobným stanoviskům dříve, než ho znal. Asi existuje obecná potřeba,

která nutí mnohé lidi podobně uvažovat.

- Člověk je podle něho situován do rozporné pozice mezi mít /vlastnit/ a být.
- Mít je rovinou problémů, bytí je rovinou tajemství. Skrze rovinu bytí nabýváme zkušenosti se smyslem života.

FENOMENOLOGIE (z řeckého *faínoménon* = jev)

= učení o jevech (fenoménech)

- Tvrdí, že filosofie se má zabývat tím, co je dáno, co se nějak *jeví*, jevem, čili fenoménem.
- Fenomenologie se stála filosofickým *základem pro existencialismus*.
- Zakladatelem fenomenologie je *Edmund Husserl*.

Edmund Husserl /1859 – 1938/

- Narodil se v Prostějově. Studoval v Lipsku, Berlíně a ve Vídni. Od matematiky a logiky přešel k filosofii.
- Ve svých úvahách upozornil, že předměty, které se nacházejí v našem vědomí, existují pouze pro nás, *bez ohledu* na to, jakou jinou existenci mají či nemají.
- Odpadá tak problém kde a jak existují, což řešili spekulativně filosofové jako Platón, Descartes nebo Kant, důležité je, že se nám skutečně nějak **jeví**, a právě toto jevení, tyto jevy, jsou pravým předmětem filosofie.

Např.: *Jestliže se ti jeví ostatní lidé jako bílý tekoucí latex na vnější nátěry, pracuj s tímto jevem. Jestliže se ti vnitřek tvé bytosti jeví jako stříbrné struhadlo a okolní svět jako 30% eidam, pak se zabývej tímto jevem. Nezkoumej, jak to „ve skutečnosti“ je, ale jak se ti to jeví. Jev, to je pro tebe skutečnost.*

Tyto jevy pocházejí ze dvou zdrojů:

1. Z vnějších věcí – stromy, ptáci, auta, domy atd.
2. Z toho, co se děje v nás – různé touhy, přání apod.

- V obou případech je mi něco fenomenálně dáno, nějak zjevováno, vyjevováno, a tyto jevy se mají podrobit analýze a rozboru.
- Filosofie se tedy nemá soustředit ani na předměty, ani na psychické stavy, ale na to jak se nám jeví. Tyto jevy jsou jakousi esencí = výtažkem, čirým faktem, který je přístupný přímému, bezprostřednímu nazírání. Má tak vytvořit systém těchto čirých, esenciálních faktů.

- Husserl proto nazývá fenomenologii filosofií esencí.

FILOSOFIE BYTÍ

Otázka po **bytí** je sice stará, jak sama filosofie, ale ve dvacátém století se na ni chtěl nově podívat *Martin Heidegger*. Bývá řazen i mezi nejvýznačnější *existencialisty*, ale toto označení odmítal.

Martin Heidegger /1889 – 1976/

- Německý filosof. Nějakou dobu dělal osobního asistenta Edmundu Husserlovi. Nějaký čas se angažoval v NSDAP /nacisté/, po válce nesměl pedagogicky působit. Angažovanost, i když krátká, v NSDAP mělo i neblahý vliv na to, že pojmy jako pravda, bytí, lidé, vůdce používal ve spojení s nacistickou ideologií.

- Tvrdil, že bytí lze odhalit pouze skrze lidskou existenci. Jiným způsobem není bytí přístupné.
- Pouze analýzou způsobu lidské existence se můžeme k bytí dostat. Lidská existence je otevřená bytí. Lidé se mají zabývat otázkou bytí, protože se jedná o jejich vlastní existenci.
- Heidegger obrátil slavnou Descartesovu větu a řekl: „*Jsem, tedy myslím.*“

rozlišoval bytí neautentické a bytí autentické:

a/ Neautentické bytí – je součástí neosobního davu. Žijí je lidé, kteří zapomínají na význam bytí. Člověk není sám sebou, jeho život je určován davem, jeho vkusem, jeho pohnutky. Dav určuje hranice osobních možností.

Heidegger: „*Každý je někým druhým a nikdo není sám sebou.*“

b/ Autentické bytí – znamená být sám sebou. Člověk dochází k porozumění bytí. Člověk, který nerozumí bytí, nerozumí dostatečně sám sobě. Každý má budovat svůj vztah k bytí přemýšlením o své vlastní smrti.

PRAGMATISMUS (z řeckého *pragma* = jednání, čin, praxe)

- Vznikl v druhé polovině 19. století v USA a je považován za první americký filosofický počin.
- Pragmatici vycházeli z názoru, že praktická využitelnost klasické filosofie je téměř nulová.
- Co je člověku platné, že věří nebo nevěří v univerzální rozum nebo světového ducha či svět idejí? Tyto teorie člověku nepomůžou při zápase s každodenními problémy. Praktická hodnota podobných teorií je velmi nízká.
- Proto se jali řešit filosofické problémy z hlediska jejich užitečnosti pro člověka. To je hlavním cílem pragmatismu.

- Pragmatismus navazuje na empirismus a pozitivismus - Hume, Comte, Mill, Spencer.

William James /1842 - 1910/

- americký psycholog, fyziolog a filosof
- Říkal, že teorie mají být nástrojem řešení praktických problémů. Filosofie nemá být nějakou teorií světa, ale má být záležitostí jednání, má zahrnovat nejen rozum, ale i cit, vůli a další osobnostní složky člověka.
- Každá teorie se musí ohodnotit z hlediska užitečnosti v praxi. Je-li teorie v praxi užitečná, je pravdivá. Užitečnost v praxi je tedy kritériem pravdy. Užitečnost v praxi se však mění. Co bylo pro praxi užitečné dnes, nemusí být užitečné zítra. Proto je **pravda relativní**. Neexistují absolutní pravdy.

John Dewey /1859 - 1952/

- Zakladatel tzv. chicagské školy pragmatismu. Vytvořil pragmatickou pedagogiku, odmítal pevné učební osnovy a plány. Přeceňoval význam metody „učení děláním“, podceňoval obsah vzdělání.
- Vždycky říkával: „*Není důležité mít znalosti, ale je třeba ovládat metody.*“

ČESKÁ FILOSOFIE

V českých zemích nikdy nebylo filosofa typu Descartes, Kanta nebo Hegera, který by vytvořil nějaké velké systémy.

- Vyskytli se sice lidé, kteří prokázali myšlenkovou zdatnost, ale žádný z nich nevyniká natolik, aby byl zmiňován v sestavě velkých filosofů.
- Jejich filosofování bylo nesespecializované, téměř vždy spojené s jiným oborem a činností - teologií, uměním, sociologií, psychologií a tak.

1. Reformace

Jan Hus /asi 1371 - 1415/

- Kázal a psal pod vlivem oxfordského reformátora *Johna Wycliffa*.
- Církev chápal jako obec, do níž patří klady, kdo žije pravým křesťanským životem, a je tak bohumilý.
- Upřednostňoval autoritu Písma před autoritou církevní hierarchie.
- Z hlediska sporu o univerzálie /znáš to ze středověké filosofie, kterou máš v malíčku/ byl

realista, což znamená, že měl za to, že obecniny mají svou vlastní skutečnost.

- Byl upálen jako heretik. Je známo, že před smrtí *odpustil svým nepřátelům, vzýval Ježíše Krista a modlil se Vyznání víry.*

- Jeden jeho citát: „*Kdo, ptám se, je pošetilejší než duchovenstvo, které si vykopalo základy ve výkalech světa a jemuž je k smíchu Kristův život i učení? Neboť duchovenstvo je již do té míry zkaženo, že nenávidí ty, kdo často káží a jmenují Ježíše Krista. A dovolává-li se někdo Krista na svou obranu, hned říkají s proříznutou hubou a se vztekem v tváři: Jsi ty Kristus? A tak po způsobu zákoníků a farizeů ostouzejí a dávají do klatby ty, kdo vyznávají Krista.*“

Petr Chelčický /1390 - 1460/

- Hlásal návrat k původním hodnotám křesťanství, odmítal násilí a vzpoury.
- Byl názorovým oponentem husitů.
- Jeho myšlenky počátku ovlivnily Jednotu bratrskou.
- Chelčického později vyzdvihoval Masaryk.

2. Renesance

Jan Ámos Komenský /1592 - 1670/

- Vyznával **pansofii** = vševědění, které má uvést do souladu všechny znalosti o přírodě, Bohu a člověku.
- Tento harmonický soulad má vést k reformě společnosti - k „nápravě věcí lidských“, jak doslovně Honza Ámos říká. Z pansofie pak výchovou a reformami vznikne panharmonie = mír a jednota lidstva.
- Oblíbencem Komenského byl Francis Bacon a neoblíbencem René Descartes, kterému vyčítal přílišný racionalismus, přemrštěné spoléhání na rozum.

3. Osvícenství

Bernard Bolzano /1781 - 1848/

- Sdílel optimismus osvícenců o pokroku lidstva a vládě člověka nad přírodou.
- Snažil se dokázat možnost přesného objektivního poznání, které lze využít k reformě společnosti.
- Někdy se Bolzanovci s nadsázkou říká „český Leibniz“, protože navázal na jeho učení o

monádách, jimiž je tvořena realita a které jsou věčné, nezničitelné, oduševnělé a schopné zdokonalování.

- Byl stoupencem rovnosti ve společnosti - rovnost majetku, zastával se dělníků, uznával jejich boj za zlepšení pracovních a mzdových podmínek.

4. První republika

Tomáš Garrigue Masaryk /1850 - 1937/

- Navazuje na Comtův pozitivismus, který přetváří do tzv. kritického realismu.

(Kritický realismus = objektivní zkoumání aktuálního /právě daného/ stavu společnosti, empirická analýza společnosti, poučení z národní historie, respektování mravnosti)

- Evropské dějiny vidí Masaryk vidí jako vývoj od středověké absolutistické teokracie k novověké humanitní demokracii.

- Humanitní demokracii definuje jako podíl člověka jako občana na rozhodování ve společnosti.

- Prosazuje protestantismus jako osobní necírkevní náboženství, které poskytuje člověku samostatnost a svobodu myšlení na rozdíl od autoritářského katolicismu.

- Dnešní společnost podle Masaryka potřebuje tzv. racionální teismus.

(Racionální teismus znamená sjednocení humanitních ideálů s reformou společnosti a mravních ideálů s demokratickou organizací společnosti.)

- Masaryk odmítá použít k reformování společnosti násilnou sociální revoluci. Zdůrazňuje „revoluci hlav a srdcí“ a „drobnou, každodenní práci“.

- Masarykovo filosofování je orientováno především *sociologicky*, proto je víc považován za *sociologa* než filosofa.

„Ne násilím, ale smírně, ne mečem, ale pluhem, ne krví, ale prací, ne smrtí, ale životem k životu - toť odpověď“
českého génia, toť smysl našich dějin a odkaz velkých předků.“

Knihy: Sebevražda (dává zde do souvislosti rozpad harmonické osobnosti, volící sebevraždu, s rozpadem tradiční společnosti. Vzpomeň, toto pojetí sebevraždy připomíná Durkheimovu anomickou sebevraždu), Česká otázka, Ideály humanitní

Emanuel Rádl /1873 - 1942/

- Uvažoval o otázkách propojenosti teologických problémů - smysl věcí, vývoje, dějin, nadosobní pravda a tak, s osobní angažovaností člověka v praktických otázkách života a jeho mravní odpovědností.

5. Filosofie v disentu a exilu

- Během komunistické totality v 70. letech dvacátého století čeští filosofové působili v disentu a v zahraničí v exilu.
- Disentem, jsou označováni lidi, kteří otevřeně vyjadřují své názory, odlišné od státní ideologie, tedy v tomto případě komunistické. Pochopitelně tito lidé upadli v nemilost komunistického režimu a měli existenční problémy - těžko sháněli zaměstnání, museli vykonávat nekvalifikované práce a byli opakovaně vězněni.
- Za exulanty jsou považováni lidé, kteří emigrovali do zahraničí před komunistickým režimem.

Jan Patočka /1907 - 1977/

- Žák Edmunda Husserla a první mluvčí Charty 77.
- Vysvětloval, že člověk se ocitl ve dvojím světě:

1. Přirozeně dané okolí
2. Svět vytvořený moderní přírodovědou

V prvním světě žije, v druhém myslí.

- Tato nejednotnost je příčinou současné krize.
- Je potřeba oba světy znovu sjednotit.
- Nejdůležitější je, aby se člověk sebezalezl, to znamená omítl život v konzumu a začal pečovat o duši, přijal vlastní svobodu a zodpovědnost a žil v pravdě.
- Člověk se odlišuje od jiných tvorů tím, že dostal šanci dát svému životu smysl.

Erazim Kohák /nar. 1933/

- Věnuje se hlavně etickým otázkám a problémům. Od r. 1948 do r. 1990 byl v exilu v USA.
- Kohák je praktikujícím členem Českobratrské církve evangelické, podporuje ekologické iniciativy a miluje dopravu vlaky, které jsou ekologicky šetrné.
- Kohák si představuje, že filosofickou povinností je nejen odborná zdatnost, ale i oslovování obce ve veřejných záležitostech.
- Člověka považuje za bytost odpovědnou za následky lidské přítomnosti ve světě.
- Zajímá ho mravní odpovědnost člověka za životní prostředí. Kohák je ekocentrista - hledá, jak má člověk pobývat ve společenství všeho stvoření na zemi. *„Filosofii nechápu jako bezbřehou spekulaci, ať již mystickou či teoretickou, ani jako troušení duchaplností jako drožkářští koně trousí koblihy, nýbrž jako svěřené úsilí o kritické a jasné myšlení o otázkách lidského pobývání na této Zemi.“*

Egon Bondy /nar. 1930/

- vlastním jménem Zbyněk Fišer. Svěrázný filosof, představitel českého undergroundu.

Underground znamená doslova podzemní. Je to směr v kultuře, zejména v hudbě a literatuře, které vyjadřuje odpor vůči zavedené kultuře, vládě konzumu a banálního

životního stylu. Undergroundové umění bývá pro běžného smrtelníka zpravidla šokující. V hudbě asi znáš skupinu Plastic people of the Universe, v literatuře Ivana Magora Jirouse.

Ladislav Hejdánek /nar. 1927/

- zajímá se o vztahy mezi filosofií a náboženstvím. Angažoval se v Chartě 77, byl v určitých letech jejím mluvčím.

Milan Machovec /1925 - 2003/

- rovněž se zajímal o vztah mezi filosofií, náboženstvím a etikou. Po podpisu Charty 77 působil jako varhaník.

Václav Bělohradský /nar. 1944/

- liberál, bořitel všech ideologií. Konflikty naší doby je nutno podle něho řešit rozvracením vlády ideologií. Od počátku 70. let žil v Itálii.